

Tripla Alianță în context european

Daniela-Liliana Pătrașcu

Résumé

L' étude presente les conditions dans lesquelles la Triple Alliance a été formée. L' Autriche-Hongrie et Empire Allemand ont conclu un traité secret, qui a été signée 7 octobre 1879, et qui avait un caractère offensif. Si l' un de les deux États était attaquée par Russie, les deux États seraient entraidé. L' Italie sera également rejoindre l' Alliance Triple aussi malheureux que l' Angleterre avait incorporé Chypre.

Roumanie adhère a l' Entente au moyen de le traité signé à 18-30 octobre 1883, qui avait une validité de cinq ans et un caractère secret. Si l' Autriche-Hongrie était attaqué par Russie ou Serbie, Roumanie serait intervenue. Toutes ces evolutions ont conduit l' élaboration depuis 1904 à Triple Alliance, le bloc militaires politique qu' avait s' opposer était de se joindre a lui Roumanie à l' été de 1916, parce qu' elle désirait eliberer les territoires roumanins qui étaient occupées par l' Empire Austro-Hongrois.

Mots-clés: *Triple Alliance, Allemagne, Première Guerre Mondial, l' Autriche-Hongrie, Roumanie.*

Tripla Alianță a constituit unul dintre cele două blocuri politico-militare ce au dominat Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea.

Confruntarea dintre acestea avea să conducă la declanșarea primului război mondial în vara anului 1914.

Deciziile adoptate în timpul Congresului de la Berlin (1/13 iunie-1/13 iulie 1878) au condus la izolarea Rusiei și la deteriorarea relațiilor diplomatice germano-ruse. Totodată, Otto von Bismarck, cancelarul Germaniei a sprijinit Austro-Ungaria în realizarea ambițiilor sale expansioniste în Balcani.

Astfel, ca urmare a prevederilor tratatului de la Berlin (1/13 iulie 1878), Austro-Ungaria a anexat Bosnia și Herțegovina și a ocupat sangeacul Novi Pazar, teritoriu ce separa Serbia de Muntenegru¹, dorind astfel să împiedice o eventuală unire a celor două state și să evite accesul Serbiei la Marea Adriatică.

Otto von Bismarck dorea încheierea unui tratat secret de alianță între Germania și Austro-Ungaria care să preîntâmpine un eventual atac armat al Rusiei, nemulțumită de prevederile tratatului de pace de la Berlin.

Tratatul secret semnat la 7 octombrie 1879 între Imperiul German și Austro-Ungaria avea un caracter defensiv, cele două state urmând să se ajute

¹ Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, *Diplomația europeană în epoca modernă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 399.

reciproc în cazul în care unul dintre ele era atacată de Rusia².

După semnarea tratatului, Rusia a fost informată de către Otto von Bismarck, guvernul rus fiind invitat să participe la această înțelegere, fără a-i fi aduse la cunoștință prevederile tratatului secret germano-austro-ungar. Ca urmare, la 18 iunie 1881, Rusia a reînnoit „Alianța celor trei împărați”, constituită în 1873³.

Italia, nemulțumită de ocuparea Ciprului de către Anglia, a Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungaria, a Tunisului de către Franța, era iritată de faptul că nu obținuse niciun avantaj ca urmare a tratatului de pace de la Berlin. Astfel, în pofida afinităților cu Franța și conștientă că problema Triestului, a zonei Trentino, a penetrației habsburgice în Albania și în alte puncte ale Balcanilor, pot determina conflicte cu Austro-Ungaria, diplomația de la Roma se va apropia de blocul austro-german pentru a stopa expansiunea Franței în nordul Africii⁴. În acest context, după o vizită a regelui Italiei, Umberto I (1878-1900) la Viena, guvernul italian a anunțat oficial Germania și Austro-Ungaria, la 30 decembrie 1881, că dorește să se alăture alianței germano-austro-ungare⁵.

La 20 mai 1882 s-a semnat la Viena tratatul de alianță dintre Germania, Austro-Ungaria și Italia, aceasta reprezentând actul de constituire a Triplei Alianțe. Documentul prevedea cooperarea economică și militară, în cazul în care Italia sau Germania ar fi fost atacate de Franța (art. 2) precum și în situația în care unul dintre semnatori s-ar afla în război cu alte două mari puteri nesemnate (art. 3). Totodată, articolul 5 al tratatului prevedea adoptarea unei neutralități binevoitoare sau acordarea ajutorului militar dacă una dintre puterile semnate ar declara război altui stat⁶.

După negocieri îndelungate, purtate în secret, la 18/30 octombrie 1883, s-a semnat la Viena, tratatul de alianță cu România, document la care a aderat în aceeași zi și Germania. Articolul 1 al tratatului prevedea caracterul defensiv al alianței. Totodată, Germania, Austro-Ungaria și România urmau a-și acorda ajutor reciproc în cazul unui atac neprovocat asupra unuia dintre parteneri. România se obliga să intervină doar în cazul în care Austro-Ungaria ar fi atacată de Rusia sau Serbia, conform prevederilor articolului 2 al tratatului⁷.

Articolul 4 al tratatului prevedea că, în cazul unui război, părțile semnate nu puteau încheia pace separată⁸.

2 A. J. P. Taylor, *Monarhia habsburgică. 1809-1918*, Editura All, București, 2000, p. 134.

3 Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, *op. cit.*, p. 400.

4 *Ibidem*, p. 401.

5 *Ibidem*.

6 Paul Guichonnet, *Istoria Italiei*, Editura Corint, București, 2002, p. 102; ***, *Culegere de texte pentru istoria universală. Epoca modernă*, Vol. II 1848-1918, coord. Camil Mureșan, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, pp. 286-287.

7 Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, *op. cit.*, p. 409.

8 Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *România și Tripla Alianță*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 122.

Tratatul semnat la 18/30 octombrie 1883 avea o valabilitate de cinci ani și un caracter secret. Prin semnarea acestui tratat România ieșea din izolarea de care era amenințată și evita o înțelegere între Petesburg și Viena în dauna intereselor sale. Tratatul a condus la rezolvarea diferendului cu Austro-Ungaria privind navigația pe Dunăre. Comisia Europeană a Dunării a continuat să existe, chiar dacă statul român a exercitat controlul asupra sectorului fluvial dintre Drobeta Turnu Severin și Galați.

Pe de altă parte, conducătorii statului român considerau că, prin semnarea tratatului cu Germania și Austro-Ungaria, îi va determina pe conducătorii de la Viena și Budapesta să renunțe la restricțiile impuse importurilor de animale și cereale din România. În ciuda acestui fapt, relațiile economice cu Austro-Ungaria s-au înrăutățit ajungându-se la războiul vamal din anii 1886-1891⁹.

Prin alinața cu România, guvernul austro-ungar spera să slăbească lupta națională a românilor și să împiedice revendicarea de către guvernul român a teritoriilor locuite de români din cadrul monarhiei¹⁰.

Germania a acceptat să adere la alianța dintre România și Austro-Ungaria pentru că prin acest act politic, sistemul de alianțe creat de Bismarck cuprindea toți vecinii Rusiei și întărea pozițiile Germaniei în Europa de sud-est¹¹.

Tratatul de alianță româno-austro-ungar a fost ratificat la 6 noiembrie 1883 de către regele Carol I și împăratul Austro-Ungariei, Franz Ferdinand. Semnatarii tratatului au păstrat secretul în jurul actului încheiat, acesta fiind păstrat secret față de corpurile legiuitoare ale celor 3 state.

Tratatul de alianță din 1883 a dat guvernului austro-ungar posibilitatea să se amestece în treburile interne ale României. Astfel, s-a întâmplat în cazul românilor transilvăneni expulzați din România în septembrie 1885¹²

Cu toate acestea, prevederile de ordin armat din cadrul tratatului de alianță din 1883 nu s-au aplicat niciodată, iar, în cele din urmă, în august 1916, România a intrat în război împotriva Austro-Ungariei.

În anul 1885 s-a redeschis „problema orientală” ca urmare unei răscoale începută, la 18 septembrie 1885, în orașul Plovdiv și soldată cu înlocuirea guvernatorului otoman și unirea cu principatul bulgar¹³.

La 14 noiembrie 1885 Serbia regelui Milan (1868-1889) declară război Bulgariei. Înfrângerile suferite de armata sârbă, precum și dorința Marilor Puteri de a restrânge aria conflictului a determinat ca, la 30 noiembrie 1885, ostilitățile să înceteze¹⁴.

⁹ *Ibidem*, p. 108.

¹⁰ *Ibidem*; Nicolae Ciachir, *Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă*, Editura Oscar Print, București, 1998, p. 376.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 131.

¹³ Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, *op. cit.*, p. 411.

¹⁴ *Ibidem*.

Tratatul de pace s-a desfășurat la București, deoarece România a rămas neutră în timpul conflictului armat, iar la 19 februarie/3 martie 1886 s-a semnat tratatul de pace de la București ce recunoștea unirea Rumeliei Orientale cu principatul autonom al Bulgariei¹⁵.

În 1887 tratatul Triplei Alianțe a fost reînnoit ca urmare a expirării termenului de 5 ani prevăzut în tratatul din 1882.

Sistemul bismarckian s-a dovedit a fi fragil după retragerea cancelarului german din viața publică, în 1890, la scurt timp după acest eveniment, în 1893, luând ființă cel de-al doilea bloc politico-militar din Europa cuprinzând, inițial, Rusia și Franța.

La 8 aprilie 1904 s-a semnat acordul de la Londra între guvernele francez și englez, acord cunoscut ca Antanta Cordială¹⁶.

Urcarea pe tronul Germaniei a împăratului Wilhelm al II-lea, în 1888, după moartea bunicului său Wilhelm I și domnia de trei luni a tatălui său, Friedrich I, marea intensificare a politicii de expansiune a Germaniei. Astfel, Germania a sprijinit fără rezerve expansiunea Austro-Ungariei în Balcani, iar în mai 1891 tratatul Triplei Alianțe a fost reînnoit¹⁷.

Alianța României cu Austro-Ungaria a fost reînnoită, în 1892, primul ministru Dimitrie A. Sturdza a obținut aderarea Germaniei și Italiei la declarația de prelungire a alianței româno-austro-ungar până în 1903, document semnat de către regele Carol I și împăratul Franz Ferdinand cu prilejul vizitei în România din 1896¹⁸.

În iulie 1891 a luat sfârșit războiul vamal dintre România și Austro-Ungaria, ca urmare a deciziei ca mărfurile de import să fie taxate după un tarif general. De altfel, perioada războiului vamal (1886-1891) a determinat reducerea drastică a schimburilor comerciale între România și Austro-Ungaria.

Creșterea influenței economice și politice a Germaniei în Imperiul Otoman sub forma livrării de armament pentru armata otomană și a construcției, cu capital majoritar german, a sistemului de căi ferate ce urma să lege Bosforul de Golful Persic prin Bagdad pune în pericol interesele Rusiei și Marii Britanii în zona strâmtorilor.

Toate aceste evoluții au condus la încheierea acordurilor între Franța și Anglia, din 8 aprilie 1904, și între Marea Britanie și Rusia, din 31 august 1907. Acestea au reglementat principalele diferende coloniale ce despărțiseră până atunci statele semnatare, punând bazele Antantei, coalitiei opusă Triplei Alianțe.

Concomitent, are loc un proces de apropiere între Italia și Franța, care semnează, în decembrie 1900, o înțelegere asupra delimitării zonelor de influență din nordul Africii. Aceasta a fost urmată, la 10 iulie 1902, de încheierea unui

¹⁵ *Ibidem*, p. 413.

¹⁶ *Ibidem*, p. 420.

¹⁷ Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu Zoner, *op. cit.*, p. 184.

¹⁸ *Ibidem*, p. 188.

acord italo-francez¹⁹.

Astfel, în ciuda asigurărilor venite de la Viena sau Berlin, mulți oameni politici români erau convinși, încă de la începutul anului 1902, că Italia va ieși din Tripla Alianță.

În ciuda acestui fapt, la 4/17 aprilie 1902 a avut loc o nouă prelungire a tratatului secret ce lega România de Tripla Alianță²⁰.

La începutul anului 1907 baronul Alois von Aehrenthal a prezentat un program de reorganizare a Imperiului Austro-Ungar incluzând anexarea provinciilor Bosnia și Herțegovina, aflate din 1878 sub administrație austro-ungară²¹.

Profitând de proclamarea independenței Bulgariei față de Imperiul Otoman, la 5 octombrie 1908, Austro-Ungaria a anexat provinciile Bosnia și Herțegovina²².

În timpul crizei bosniace din 1908, România s-a pronunțat pentru menținere status-quo-ului în Balcani opunându-se obiectivelor expansioniste ale Austro-Ungariei și Bulgariei.

În momentul culminant al rizei bosniace, la 19 martie 1909, reprezentantul diplomatic al României la Viena, Nicolae Mișu, telegrafia la București în legătură cu intenția Austro-Ungariei de a ataca Serbia.

Consolidarea statului național român pe plan intern, extern și acutizarea crizei interne a Austro-Ungariei au făcut ca tratatul secret încheiat între cele două state în 1883 să de vină anacronica și contrar intereselor naționale ale României ce vizau unirea tuturor teritoriilor locuite de român într-un singur stat național.

În iulie 1908 a avut loc revoluția „Junilor Turci”. Germania și Austro-Ungaria se temeau să nu piardă avantajele economice și politice pe care le dețineau în Imperiul Otoman, în timp ce, Rusia și Marea Britanie se temeau ca regimul constituțional otoman să nu reprezinte un exemplu pentru musulmanii aflați în imperiile lor.

Ilustrativ pentru atitudinea opiniei publice din România față de politica Austro-Ungariei în Balcani este discursul rostit în parlament de către Nicolae Iorga în decembrie 1908: „Austria reprezintă un trecut isprăvit; nu reprezintă un popor, nu reprezintă nici o misiune culturală sau vreo activitate economică în dezvoltare, ea trăiește numai din amintiri și tradiții”²³.

La 26 februarie 1909 s-a semnat un acord între Austro-Ungaria și Imperiul Otoman prin care Poarta recunoștea anexarea Bosniei și Herțegovinei în schimbul sumei de 2,5 milioane de lire turcești²⁴.

19 *Ibidem*, p. 228.

20 *Ibidem*, p. 224.

21 Jean Bérenger, *Istoria Austriei*, Editura Corint, București, 1999, p. 95.

22 Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 271.

23 Nicolae Iorga, *Discursuri parlamentare*, Vol. I, partea I, București, 1939, p. 217.

24 Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercean, *op. cit.*, p. 432.

În aceste condiții, Rusia nefiind pregătită pentru o ofensivă în Balcani era nevoită să recunoască, la 21 martie 1909, anexarea Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungarie²⁵.

În cele din urmă, Serbia a fost nevoită, la rândul său, la 31 martie 1909, să recunoască anexarea Bosniei și Herțegovinei de către Imperiul Austro-Ungar. Aceasta a reprezentat umilirea Serbiei și a Rusiei de către Tripla Alianță, fapt ce va determina acțiunile viitoare ale Rusiei având ca scop sprijinirea aliatului balcanic.

Dorind să creeze o breșă în cadrul Triplei Alianțe, țarul Nicolae al II-lea a încheiat, la 24 octombrie 1909 un acord menit să se opună expansiunii austro-ungare în Balcani cu regele Italiei, Victor Emanuel al III-lea (1900-1944). Acordul de la Racconigi a marcat un nou pas spre desprinderea Italiei de Tripla Alianță.

În mai 1911 a izbucnit o răscoală împotriva sultanului Marocului fapt ce determină intervenția trupelor franco-spaniole în orașul Fez, capitala țării. Marocul intra, astfel, sub stăpânirea Franței.

La 1 iulie 1911 guvernul german a trimis în portul Agadâr canoniera „Panther” și crucișătorul „Berlin”.

Urmare a opoziției Angliei, Germania este nevoită să accepte un acord cu Franța la 4 noiembrie 1911 conform căruia recunoștea protectoratul Franței asupra Marocului²⁶.

În septembrie 1911, profitând de tensiunile dintre Germania, Franța și Marea Britanie, precum și de criza în care se afla Imperiul Otoman, Italia declară război Porții, urmând să ocupe Tripolitania (Libia) și Cirenaica.

La 18 octombrie 1912 războiul se încheia prin semnarea tratatului de pace de la Lausanne. Astfel, Italia primea Tripolitania, Cirenaica și Dodecanezul.

În aceeași zi a izbucnit primul război balcanic între Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegreu, pe de o parte, și Imperiul Otoman, pe de altă parte.

După obținerea independenței, Bulgaria a inițiat o politică expansionistă având ca scop încorporarea Macedoniei și Traciei. Astfel, Bulgaria s-a apropiat de pozițiile Austro-Ungariei, fiind contractate împrumuturi pentru modernizarea armatei. De asemenea, diplomația bulgară făcea presiuni asupra Rusiei ca aceasta să nu se opună tendințelor sale expansioniste.

Sucesele înregistrate de aliații balcanici, printre care victoria de la Ceatalgea din 26 noiembrie 1912 au condus la zdrobirea forțelor otomane din Europa și la eliberarea celei mai mari părți a peninsulei Balcanice.

La 16 decembrie 1912 s-au deschis tratativele de pace de la Londra între diplomații aliaților balcanici și Poarta otomană. Acestea au condus la puține rezultate, divergențele dintre aliații balcanici și Poartă, precum și neînțelegerile privind divizarea Macedoniei conducând la declanșarea celui de-al doilea război

²⁵ *Ibidem*, p. 433.

²⁶ *Ibidem*, p. 438.

balcanic.

România și-a păstrat neutralitatea în timpul primului război balcanic, solicitând Bulgariei rectificarea frontierei de sud a Dobrogei ca urmare a importantelor achiziții teritoriale obținute de Bulgaria în Macedonia. Tratatul româno-bulgar din cadrul Conferinței de pace de la Londra nu au avut niciun rezultat fiind întrerupte la 25 decembrie 1912. În aceste condiții, România a acceptat ca Rusia, Austro-Ungaria, Germania, Italia, Franța și Marea Britanie să medieze problemele teritoriale cu Bulgaria în cadrul Conferinței internaționale de la Petersburg. Astfel, la 26 aprilie/9 mai 1913 reprezentanții celor șase mari puteri au încheiat „Protocolul de la Petersburg” prin care Bulgaria ceda României orașul Silistra și câteva mici teritorii din sudul Dobrogei.

La 30 mai 1913 s-a semnat tratatul de pace de la Londra ce pune capăt primului război balcanic concomitent Bulgaria, sprijinită de către Austro-Ungaria, se pregătea de război împotriva foștilor săi aliați: Serbia, Grecia și Muntenegru²⁷.

La 16/29 iunie 1913 a debutat cel de-al doilea război balcanic ca urmare a atacului armatei bulgare asupra Serbiei, Greciei și Muntenegrului. Încercările diplomației Austro-Ungare de a determina România să sprijine acțiunea militară a Bulgariei au eșuat, iar la 27 iunie/10 iulie 1913 România a declarat război Bulgariei, intrând în cel de-al doilea război balcanic²⁸. Urmare a evoluțiilor de pe câmpul de luptă, Bulgaria a fost nevoită să ceară pace, astfel că, în iulie 1913 s-au desfășurat la București, lucrările Conferinței de pace cu participarea României, Serbiei, Greciei, Muntenegrului, pe de o parte, și a Bulgariei pe de altă parte.

Titu Maiorescu, președintele Conferinței de pace de la București, a reușit să tempereze revendicările foștilor aliați față de Bulgaria și, după mai multe runde de negocieri, la 28 iulie/10 august 1913 a fost încheiat tratatul de pace de la București.

La 29 septembrie 1913 s-a semnat la Istanbul tratatul de pace între Bulgaria și Imperiul Otoman conform căruia o parte a Traciei Orientale, cu orașul Adrianopol (Edirne) rămânea în componenta Imperiului Otoman.

După cel de-al doilea război balcanic s-a produs o regrupare a statelor din sud-estul Europei. Astfel, Bulgaria și Imperiul Otoman se vor apropia tot mai mult de pozițiile Triplei Alianțe, în timp ce România se apropie tot mai mult de Antanta.

Totodată, contradicțiile existente între Italia și Austro-Ungaria în problemele balcanice au condus la distanțarea Italiei de Tripla Alianță și la apropierea acesteia de puterile Antantei.

²⁷ *Ibidem*, p. 444.

²⁸ *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE:

1. ALTER, Peter, *Problema germană și Europa*, Editura Corint, București, 2004.
2. BÉRENGER, Jean, *Istoria Austriei*, Editura Corint, București, 1999.
3. BERSTEIN, Serge, MILZA, Pierre, *Istoria Europei*, Vol. III, Editura Institutul European, Iași, 1998.
4. CĂZAN, Gheorghe Nicolae, RĂDULESCU-ZONER, Șerban, *România și Tripla Alianță*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
5. CIACHIR, Nicolae, BERCAN, Gheorghe, *Diplomația europeană în epoca modernă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
6. CIACHIR, Nicolae, *Istoria popoarelor din Sud-Estul Europei în epoca modernă*, Editura Oscar Print, București, 1998.
7. DREYFUS, F.-G., JURCIN, A., THIBAUT, P., MILZA, P., *Istoria Universală*, Vol. 3, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006.
8. DROZ, Jacques, *Istoria Germaniei*, Editura Corint, București, 2006.
9. ISAR, Nicolae, *Istoria modernă a românilor 1774/1784-1918*, Editura Universitară, București, 2006.
10. IORGA, Nicolae, *Discursuri parlamentare*, Vol. I, partea I, București, 1939.
11. GUICHONNET, Paul, *Istoria Italiei*, Editura Corint, București, 2002.
12. TAYLOR, A. J. P., *Monarhia habsburgică. 1809-1918*, Editura All, București, 2000.
13. ***, *Istoria Românilor*, Vol. VII, tom II, coord. Acad. Gheorghe Platon, Editura Enciclopedică, București, 2003.
14. ***, *Culegere de texte pentru istoria universală. Epoca modernă*, Vol. II 1848-1918, coord. Camil Mureșan, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974.